

B. C. D.
DISSERTATIO JURIDICA ^{10.} 22 ¹⁶
DE

TESTIMONIO PRINCIPIS, ^{1704 15}

QUAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WIL-
HELMO,

REGNI BORUSSIÆ, ELECTORATUS BRANDEN-
BURGICI ET PROVINCIARUM HEREDE,
&c. &c.

IN REGIA ACADEMIA FRIDERICIANA,

Adnunte illustri fCtorum Ordine

PRÆSIDE

JOH. FRIDEMANN *Schneider* /

Phil. & J. U. D. Professore Juris Extraord.

& Facult. Philosoph. Adjuncto.

Ad diem XVII. Martii. MDCCIV. horis pomerid.

Publico Eruditorum Examine proponit

AUGUSTUS FRIDERICUS BODE,

LL. Cultor.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

Typis CHRISTOPH. ANDRÆ ZEITLERI, Acad. Typogr.

10.
55

TESTIMONIO
PRINCIPIS

QUAM
RECTOR MA. UNIVERSITATIS
SERRA WISSINO PRINCIPIS AC DOMINI
DR. FRIDERICO WIL.
HELMO.

REGNI POTISSIMA, ELECTORATUS BRANDEN.
DUCIS ET PROVINCIAE HERED.

IN REGIA ACADEMIA FRIDERICIANA,
MAGISTRI AC DOCTORES ORDIN.

JOH. FRIDERICIANI
Phil. & I. U. D. Professor juris Saxord.
& Facult. Publ. deo Auctore
Publico Examinato et laudato per
ANGELTUS FRIDERICUS BODE.

EL. Curon.
L. A. MUGGENBERG
P. CHRISTOPH. ANDREAE WITTEBERG, Acad. Typogr.

REVERENDISSIMO ET SERENISSIMO
PRINCIPI ac DOMINO,

DOMINO

HENRICO,

DUCI SAXONIÆ, JULIÆ,

CLIVIÆ ET MONTIUM, ANGARIÆ ET

WESTPHALIÆ, LANDGRAVIO THURINGIÆ,

MARGGRAVIO MISNIÆ, SUPERIORIS ET INFE-

RIORIS LUSATIÆ, PRINCIPALI DIGNITATE

COMITI HENNEBERGICO, COMITI MARCÆ,

RAVENSBERGI ET BARBY, DOMINO RAVEN-

STEINII, CAPITULI METRAPOLITANI

MAGDEBURGICI PRÆPOSITO.

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO.

REVERENDISSIME ET SERENISSIME

PRINCEPS.

Domine Clementissime,

Uam Tibi dissertationem offero, mole exiguam & nullius p̄ne cultus genere politam, ea non tanti erat, ut excelsas cogitationes Tuas in se converteret, neque TANTI NOMINIS praescriptione paullo ambitiosior ego abuterer, nisi pretium illi statueret argumentum, quod unice

unice pertractavit. Argumentum enim est
de testimonio Principis, quod fides corro-
borat, justitia protegit, publica firmat aucto-
ritas, & gentium consensu adprobatur. Non
igitur alii melius, nisi Principi, atque e pri-
mis **TIBI, SERENISSIME PRINCEPS**, conse-
crari debuit, ut virtutis **TUÆ** proprium es-
set monumentum. Scio quidem ea, quæ a
me proferuntur augustis **TUIS** oculis vix di-
gna haberi, quod impares plane sint vires
meæ laudibus **TUIS** nunc evehendis. Ni-
hilominus expenso **MAJORUM TUO-**
RUM ingenio istæ curæ a me depelluntur,
qui semper in more sibi ponebant, ut vel de-
mississimam voluntatem pro facto reputa-
rent. Ideo in hanc veni opinionem, **TE**,
quamvis tenue atque exiguum, a pietate ta-
men devotissimi **TIBI** animi profectum ob-
sequii specimen non dedignaturum esse. Et
eo facilius hoc me impetraturum confido,
quo

quo propius meritis TUIS erga Reipublicam accedit, & a TE humiliore mentis subjectione ego contendo. Faxit etiam DEUS, Saxonicae gentis conservator, ut inter sidera ejus sociata TUUM NOMEN semper splendeat, donec in stellarum caelo fulgor perennabit. Ita procul dubio eveniet, ut, quae mirifica clementia TUA est, de propitio vultu TUO mihi cum aliis porro gratulari possim.

SERENITATI TUÆ

Ex Academia Fridericiana
d. 15. Martii 1704.

devotissimus

AUGUSTUS FRIDERICUS BODEN.
Brumbienf. Magdeb.

PRÆFATIO.

Hæc ea cupido in arcanas Principum rationes inquirendi me numquam incescit, probe gnarum, has coli religiosius posse, quam curiosius examinari; cum tamen ad gloriam integræ fidei, quæ in Principibus emicare solet, maxime pertineat, promissa ipsorum ac testimonia paulo altius rimari: Ideo nullus erit, qui hosce conatus meos, ex veritatis amore susceptos, vitio vertere queat. Si enim voluntati responderint meæ, turba contemptorum causa sua excidet; sin vero secus eveniat, adhuc ab æquis rerum æstimatoribus me veniam consecuturum esse, in præsentem confido. Nam, quod meditor juris argumentum, uti nec utilitate sua, ita nec difficultate caret, etiam si a plerisque, J.Ctorum sparsim expositum esse videatur. Ut ceteros taceam, in primis Mylerus ab Ehrenbach, J.Ctus magni nominis, excellentis ingenii

PRÆFATIO.

4
 ingenii ac immensæ lectionis (quam libri ipsius editi passim testantur) laude conspicuus, in *Nomologia ordinum Imperialium* eandem materiam non leviter tetigit. In qua tamen vel nimium adlegandi studium, vel neglectum tractandi ordinem, vel rationum pondera nonnulli desideraverunt. Meum sane non est, hos censorum fluctus componere, sed potius tanti Icti manes venerari, ac fateri ingenue, ipsum quodammodo me habuisse præcursorem, cujus ope atq; auxilio non parum proficerem. Unde etiam istius opiniones, quas rationibus veris communivit, presse sequar, sin vero intra auctoritatis limites tantum se contineat, tunc mihi, modeste ab eo dissentienti, nemo prudentum succensabit. Antequam vero ad ipsam tractationem progredior, paullo adcuratius particio ejus instituenda est, ut primum *de testimonio Principis* in genere agatur, deinde, *quod in causa propria præstat*, denique, *quod de causa aliorum tam sibi subjectorum quam extraneorum perhibet*, cum harum quælibet partium peculiare habeat quæstiones, pro viribus expendatur. Qua de causa supremum quoque Numen invo-co, ut quod coeptum est negotium, ad gloriam nominis sui provchere velit.

CAP. I.

* (1) *
CAPUT I,
 DE
TESTIMONIO PRINCIPIS
 IN GENERE.

S U M M A R I A.

Introitus à regula:
 Tale testimonium, qualis testis.
 Probatur hec

- (1) ex Lege quadam Romana
- (2) ex testis idonei conditionibus §. 1.

De idoneis testibus agitur.
 Ex numero illorum Princeps est:
 Quod iterum LL. confirmatur. §. 2.
 Conditiones in Principe teste hæc requiruntur

i. integritas fidei.
 Demonstratur, tum à Principis salute, tum ab ejus gloria.

Exemplis Augusti, Alphonsi aliorumque illustratur.

Ex sententia Philippi Hassæ Landgraviæ characteres boni Principis enarrantur.

Contractus Principis omnes bonæ fidei esse præsumuntur. §. 3.

Refutatur illorum sententia, qui Principi fidem fallere permittunt vi domini eminentis.

Rationes petuntur
 (1) ab incommodis,
 (2) à modo exercendi dominium eminentis.

(3) ab objecto ejus domini, quod nequeunt esse scelera.

Platonis disensus circa dictionem falsi expenditur.

Responsio Electoris Mauritiæ laudatur.

Princeps non debet sophista esse, Ratio, quia LL. quidem civilibus, non tamen veritatis regulis solutus est.

Testimonium Zechii subjicitur. §. 4.
 Expenditur questio: An testimonio Principis sine prævio juramento credendum sit?

Negantium sententia refertur:
 Sed præfertur ea, quæ adfirmantium est.

Rationes hujus,
 1) quia fides Principis loco juris jurandi est.

2) quia jurandi hæc necessitas L. Civili tantum introducta.

3) quia pactio & statuto etiam privati remitti potest.

In quibus regnis & provinciis testes non jurati admittantur.

Restrictiva ejusmodi statuti interpretatio commendatur & ad Principis testi-

6 CAP. I. DE TESTIMONIO PRINCIPIS

pis testimonium non juratum ad-
plicatur.

Dubium Myleri ab Ebrebach. solvi-
tur distinctione.

1. inter juramentum adsertorium
& promissorium.

2. inter exactionem juramenti a
L. Civili, & eam, que est a L.
fundamentali recepta. §. 5.

Aliena conditio Principis testis est.

II. Illustris dignitas

Nobili ergo magis, quam plebejo cre-
dendum esse, colligitur.

Privilegia testis nobilis,

(1) de non reprobando,

(2) de personaliter non compa-
rendo,

(3) de testimonio in scriptis de-
ponendo.

A testimonio nobilis ad Principis
testimonium V. C.

Ubi enim major dignitas; ibi va-
lidior est veritatis presumptio.

Exemplum de testimonio Principis
manu sua signato & subscri-
pto.

Item de principis quietantia a suc-
cessore ejus non impugnanda.
§. 6.

Ex his questio oritur: An princeps
numero egrigiarum persona-
rum contineatur?

Processiste adsfirmant.

Verior tamen, quia juri publico con-
venientior, sententia negativa
eligitur.

Ratio, quia majestas est dignitas &
potestas omnibus supereminens.

Dubium a distinctione inter Prin-
ces absolutos & Principes im-
perii dissipatur.

Superioritas enim territorialis est
majestatis emula.

Mylerus ab Ebrebach notatur.

Concluditur: Majorem esse Principis
dignitatem, quam ut personis
egregiis adnumerari possit. §. 7.

Tertia conditio Principis testis

III. Presumpta infallibilitas.

Nullus testis sine auctoritate.

Hæc autem probatur partim ex L.
partim ex natura auctoritatis.

Transitus ad Principem, cujus infal-
libitas,

distinguitur ab ea, que Pontificis
est,

restringitur tantum ad negotia
civilia.

fundatur

(1, in presumptione summa per-
fectionis,

(2, in comparatione status pu-
blici,

(3, possessione divini vicaria-
tus.

Isti non quidem explicitè, bene tamen
implicitè hanc infallibilitatem
invididerunt.

Testimonium Alexandri Raudensis
hanc in rem laudatur. §. 8.

Restitutio hujus auctoritatis ad Prin-
cipis

IN GENERE.

7

cipes tantum absolutos, quam Mascardus & Mynsingerus defendunt, rejicitur. Eadem Principi imperii vindicatur. De quo probatur, quod vel idem vel plus possit, quam Imperator: Ratio illius, quia quilibet Princeps in territorio suo Imperator est;

Ratio hujus, quia multo liberius jus sacrorum, fœderum & LL. condendarum exercet. Status controversie formatur de Principe tam absoluto, quam imperii, qui circa testimonium Principis servandus est. §. 9.

§. I.

Non tantum ex perpetua Jurorum traditione, penes quos fori regnum fuit, sed & ex ipsis etiam legibus atque juris ratione confirmatur: Tale testimonium esse, qualis sit testis. Unde Imperator Hadrianus Junio Rufino Proconsuli Macedoniae bene rescripsit, *testibus se, non testimoniis, crediturum. L. 3. §. 3. ff. de test. b.* Maxime si ea attendantur, quæ ad fidem testium explorandam comparata sunt. Ut nimirum inquiratur in producendi testis statum, mores, & adfectus. His enim conditionibus probe observatis quisque judicum veritatem certius indagare & calumniantium iniquitatem melius repellere potest.

§. II.

Quodsi igitur ab illis præcipue exigendum est testimonium, qui summæ atque integræ opinionis sunt *L. 18. C. de test.* & quibus lux veritatis potius adsistit, *L. 21. §. 3. ff. de test.* nec fides eorum vacillat *L. 1. pr. ff. h. t.* procul dubio ad Principis testimonium respici nos oportet, quod sincera fide se commendat. Etenim Princeps, qui tamquam custos jura tuetur, *L. 35. pr. C. de inoffic. test.* & velut Dei in his terris vicarius veritatem colere solet *arg. L. un. C. de dedit. libert. toll.* ea tantummodo in testimonio suo deponere videtur, quæ re ipsa gesta fuerunt.

§. III.

§. III.

Neque enim Principis solum quam maxime interest, fidem sacrosanctam haberi; sed etiam quia majestatem ejus dedecet, si vel suspicio perfidiæ aut mendacii fraudisve in ipsum cadere videatur Pufendorfius *de J. N. & I. L. IV. c. II. §. 2.* Talis itaque esse debet Princeps, testimonio suo instruens judicem, ut cum Augusto dicere possit, bonæ fidei sum: & cum Eumene potius vitam ponere velit quam fidem, uti ex Historicis illos ad imitationem proposuit. Hugo Grotius *in l. 2. de J. B. & P. c. XIII. §. 22.* Qua fidei cura imbutus Alphonsus Rex Hispaniarum dicere solebat: *Tantum valere debet apud Regem verbum simplex, quantum privatorum hominum jusjurandum* Panormitanus *Lib. 1. de dictis & factis Alphonsi apoph. 58.* Et Isocrates *in Orat. ad Nicoclem de Reg. Instituit.* præclare monet; Regem, ut perpetuo tantum studium & reverentiam præ se ferat, quo ejus verbis major sit fides, quam aliorum juramentis. Unde ex illis notis, quibus bonum Principem censebat augustissimæ memoriæ Princeps, Philippus Hassiæ Landgravius, nempe *ex proba moneta, securis itineribus* hanc præcipuam esse jussit, *ex fide promissorum & testimoniorum.* Waremundus ab Erenberg *de reg. subsid. c. 5. n. 37.* Quæ etiam integritas fidei efficit, ut licet in conventionibus suis Princeps jure privatorum utatur. Sylvanus *Conf. 34. n. 28.* nihilominus contractus omnes cum Principe iniri bonæ fidei esse præsumantur apud Besoldum *4. conf. vo. n. 27.*

§. IV.

Hanc autem bonæ fidei gloriam in Principe graviter obscurant, qui periculose statuunt à Principe vi domini eminentis fidem posse etiam non præstari. Quod si conceditur, nemo rursus huic Principi fidem habebit, nemo ejus legatos admitter, nemo foedus cum illo inire volet, inanes erunt

IN GENERE.

erant omnes ejus pactiones, nulla denique spes belli finiendi, nisi per cladem ac victoriam, superesse poterit. Notandum igitur contra est, dominium illud eminens Principi non promiscue competere, sed habito publicæ utilitatis & honestatis respectu. Hugo Grotius *de J. B. & P. L. 2. c. 14. §. 7. & l. 3. c. 19. §. 7.* Bœclerus *in Comment. ad Hug. Grot. L. 1. c. 1. §. 6. p. 62.* Henninges *in Comment. ad Hug. Grot. ll. cit.* Alas enim si ad mala extendi posset, non jus amplius, sed eminens injuria erit. Perillust. DN. de Rhetz *de absoluta Principis potestate cap. 2. §. 19.* etiamsi sub obtentu publicæ necessitatis fiat. Neque enim hæc à nexu obligationis aliquem eximere potest, quia accidens est, quod formam negotii tollere nequit: neque metus omnis officit. vid. Per-illustr. DN. de Rhetz *L. 3. Inst. de J. P. T. 2. §. 3. 4.* Equidem Plato *de Republica L. 3.* publicum imperium habentibus concedit falsum dicere, sed neque illud nisi sub hac distinctione admitto, in quantum jus alterius dictione falsi non læditur, quam ob causam bellica stratagemata permiserunt. Onofander *in strategico.* Henricus Rantzovius *de stratagematibus.* Frontinus *de stratagematibus*, Accedit, quod idem Plato, optimus sententiæ suæ interpres, *l. c.* Deo, quamquam jus summum in homines habenti non convenire mendacium, recte agnoscat, quia infirmitatis nota est ad hoc confugere. Hugo Grotius *de J. B. & P. L. 3. c. 1. §. 19.* Unde ob eximiam quamdam animi celsitudinem fraudum genera a personis illustribus semper repudiata fuerunt. Heroica olim erat Mauritii, Electoris, responsio, quam Carolo V. Imperatori, subtiles juris civilis interpretationes contra indultam Philippo Landgravo libertatem querenti, egregie præstitit: *Ego, inquiens, existimabam mihi rem esse cum Principe, non vero cum sophista.* DN. D. Bechmann *in Comment. ad A. B. Exercit. 2. p. 19.* Quare minus ferendum est, quod nobilis quidam

B

scriptor

10 CAP. I. DE TESTIMONIO PRINCIPIS

scriptor, cujus Carpzovius meminit *ad Leg. Regiam c. 13. sect. 9. n. 25.* Principi aliquando commendavit: *In regnis non habere locum regulas Logicorum ac definitiones.* Verum quidem hoc est, quod Lex & Rex jubeant, non disputent. Ex quo tamen inferre non licet: Si Princeps Legibus suis solutus est, ergo à regulis investigandæ & tuendæ veritatis, quas Logica proponit, statim absolvendus erit: Princeps his subesse debet, aut veritatis amans esse non potest. Conf. B. DN. de Seckendorff im *Teutschen Fürsten-Staat Pr. 2. c. 7. num. 27.* Quanta enim virtus ac quantum decus constantia est & veracitas in Principe; tantum e contrario vitium ac dedecus ejus inconstantia & fallendi cupido: cum in Principe, cui cives regere exemplo convenit, virtutum cumulus exigatur. Laelius Zechius in *Polit. c. 6. n. 41.* Lipsius *L. 2. Polit. c. 9.* Unde doctrina, quæ fallendi artes docet, hominem homini & civitatem civitati insociabilem reddit, cum primis fugienda est Principi. Per. Illust. DN. de Rhetz *L. 1. Tit. 1. de J. P. §. 59.*

§. V.

Quæ cum vulgatiore sint, quam ut aliquem fugere possint, propterea tamen hic mihi repetenda erant, ut cura & circumspectio Principis in servanda fide magis adpareret, ac ejus testimonio haut exiguum robur accederet. In primis quod illi, qui forense vitæ genus elegerunt, gravissimas lites de eo movere soleant: an Principi, sine testimoniali juramento perhibenti testimonium suum, in foro credendum sit? Nemini enim ignotum est, judicem teneri, ut testes omnes ac singulos juramento solemni, de sincera veritate super quæsitis negotiis in utramque partem sine ullo adfectuum præjudicio, prout illa cuique constiterit, dicenda, regulariter ante examen obstringat. *L. jurisjurandi. 9. C. de test. §. cap. Nuper 51. X. de testib.* Ex cujus jurisjurandi religione

gione cum testium fides potissimum dependeat, ab eo ne quidem Principis personam, licet sub fidei suæ promissione bey Fürstlichen Würden oder Treuen lese offerat, exemptam esse volunt. Rennemann *de legitima testium productione Diss. XXIV. §. 38. p. m. 325*, Bachov. *volum. 2. ad Treutler. Diss. 5. tb. 6.* Quamquam vero satius esse arbitror, regulæ in *L. iurijurandi 9. C. de test.* fori studiosos inharere, atque hoc juramentum ad necessariam testimonii solemnitatem referre, quo etiam respiciunt præiudicia, quæ Rulandus *de Commiss. P. 2. lib. 2. c. XI. n. 20. & 45.* cumulat, clare ostensurus, quod testimonium Principis sub corporali juramento dicere debuissent. Nihilominus quia fides Principis pro iureiurando valet, non tantum in promissionibus ejus, Hugo Grotius *de J. B. & P. lib. 2. c. 13. §. 22.* Mylerus ab Ehrenbach *in Nomologia cap. VI. Carpzovius ad L. Reg. c. 3. Sect. 8. n. 8.* sed etiam in dicendis testimoniis. Mynsingerus *Cent. I. O. 17.* Gailius *2. O. 59. num. 6.* Carpzov. *P. 1. Dec. 87. n. 12.* ut itaque juramentum testium ob summam fidei suæ constantiam ac dignitatis eminentiam, de qua paulo post dicturus sum, Princeps declinare possit, nihil impediatur. Cum alias quoque personæ in dignitate sublimi constitutæ, a juramento subleventur, quod ceteri in pari subeunt daß nemlich dieselbe mit körperlichen Eyden nicht belegen werden. Conf. *Ordn. des Regim. zu Wormbs A. 1521. §. und sollen die Personen.* Ibi digna lectu sunt verba *ausgeschieden Chur = Fürsten und Fürsten R. I. de A. 155. §. und da ein Churfürst.* Equidem Mylerus ab Ehrenbach *l. c. Sect. 2. n. 22.* opiionem superius traditam, ita limitavit, nisi juramentum necessario Lex aut pactum a Principe requiratur. Talis autem limitatio mihi minime officit, quoniam de juramento adfertorio Principis tantum ago, ille vero de promissorio non ex Lege Civili, quam ego intellexi, sed ex Lege fundamentali circa imperii auspiciam exigendo

& præstando, sollicitus fuerit. Quemadmodum igitur a Lege Civili introducta est hæc testis jurandi necessitas & solemnitas, non autem a jure naturali, cui minus obstat, testem etiam juratum arguere mendacii. Pufendorfius de *J. N. & G. lib. V. c. 13, §. 9.* Ita nec Principem, sive absoluto sive restricto regimine urentem, adeo constringere valuit, ne vel contraria Lege eam tolleret, uti de Regno Bohemiae, Archiducatu Austriae, aliisque regnis ac provinciis testantur Gaius *l. O. 59. n. 14.* Hunnius in *Encyclopadia jur. Pr. 2. t. 19. c. 4. n. 3.* Præses in *Disput. inaug. de morte loco jurisjur. c. 3. §. ult.* vel tali privilegio Proceres donaret, quod in Suecia receptum esse, monet B. Brunnemann in *Process. Civil. cap. 20. n. 65.* vel denique semetipsum propria auctoritate eximeret. Ceterum ex ea ratione perductus sum in hanc sententiam, cum statuta & consuetudines, quæ testes etiam non juratos admittunt, non ad quemlibet plebejum aut privatum promiscue extendantur, sed ad personas fidei ac vitæ integritate conspicuas restringantur. B. Brunnemann in *Processu inquis. cap. 8. m. 2. n. 44.* Gaius *l. O. 101. n. 13.* Farinacius de *testibus qu. 74. n. 58.* Nihil vero est, quod lumine clarius præfulgeat in Principe, qui ceteros fortuna præcellit, quam recta fides. Nasta *Conf. 310. n. 1.* Pistorius *vol. 1. conf. 12. n. 47.* Thoming. *Conf. 24. qu. 2. n. 4.* Ideo Principi semetipsum in testem adducenti, tametsi non juranti, de illo autem sub fide sua attestanti, quod ipse vidit, aut ei plane notorium est, ad condemnationem usque credendum esse, docent. Julius Clarus *Sent. L. 5. §. f. qu. 3. n. 21.* Gabriel *Tr. de Probat. L. 1. concl. 2. n. 32.* Mascardus de *Probat. L. 1. concl. 139. n. 15.* Seraphin de *Seraphims de Privileg. juram. 30. n. 41.*

§. VI.

Porro magnum ad ferendum testimonium momentum habet testis dignitas, ex qua ejus fides probatur *L. 2. §. L. 3. §. 2.*

IN GENERE.

§. 2. ff. de test. cap. 32. X. de test. & cum alii aliis contrarii sint, testibus dignioribus creditur Nov. 90. c. 3. Ita testi nobili magis, quam plebejo credi, Jctorum traditio est. Tiraquelus de Nobilitate c. 20. n. 33. Stephani de Nobilitate c. 6. n. 17. Noldenus de Nobilitate c. 10. Kreidemann vom Teutschen Adel qu. 4. Mascardus de Probat. Conclus. 1097. Neque testes illustres & nobiles reprobari posse, docet Richter P. 1. Conf. 3. n. 2. Et Rütgerus Rulandus, non contemnendæ auctoritatis Jctus, testatur in Tr. de Commis. Pr. 2. c. 12. n. 13. Se scire hoc in praxin forenssem deductum esse, ut in nonnullis Germaniæ locis, ad testimonium dicendum nobiles aliæve personæ illustres comparere non teneantur, sed sufficere, si per scripturam deponant, unter ihren Handschriften und Witschafften. Hæc si perpendantur adcuratius atque ad ipsam Legum adductarum vim ac potestatem, non æque ad vulgi opinionem exigantur, facile constabit, ea, quæ de testimonio nobilium privilegiato dicta sunt, multo magis in Principis testimonio procedere: quippe quo major Principis dignitas est, eo fortior etiam pro sapientia ac luce dignitatis suæ stat præsumtio, eundem vera dicturum esse. Ac proinde adsertio manu & Sigillo Principis munita, ut juratum testimonium recipi solet. Cothmannus Vol. 2. Resp. 60. n. 6. Tabor in Collat. jur. Rom. & Hungar. §. XIX. Ex eadem quoque ratione hoc propullulat, ut qui etatio manu Principis subscripta, quæ rationes cuidam officialium suorum remittuntur, ab ejus successore impugnari nequeat. Decianus Resp. 25. n. 17. 56. Tabor de Obligat. Success. in off. c. V. n. 8. Brunnemann Conf. 1. n. 31. DN. de Lyncker Cent. 3. Dec. 83.

§. VII.

Atque hæc Principum & nobilium comparatio, quam præmissi, nonnullas pati remoras videtur, ab illorum sententia mihi objectam, qui Principes numero personarum egregiarum

14 CAP. I. DE TESTIMONIO PRINCIPIS
giarum comprehenderunt Nicolai. *in Process. Disp. XIV.* Jus-
tus Reuber *in Tr. de Test. p. m. 112.* Setser *L. 3. de juramentis*
c. 7. n. s. Popularis autem iste Pragmaticorum error est,
adversa fronte pugnans cum summa Principum dignitate.
Adeoque nemini illorum facturus sum injuriam, si pro me-
rito suo his rationibus a me confodiatur. Majestas enim,
qua Principes coruscant, summa ac omnibus supereminens
potestas est. Zieglerus *de juribus Majest. L. 1. cap. 1. §. 8.*
ergo infra ejus culmen positum erit, si certo dignitatis gra-
dii adscribatur. Neque ad rem facit distinctio inter Prin-
cipes absolutos & inter Principes Imperii Romano-Germa-
nici: quia nullum est dubium, quin superioritate territo-
riali hi reliquos status praecedentes, plane aemulam maje-
statis habeant potestatem. DN. de Lyncker. *in Comment. de*
superioritate territoriali per tot. utut alii scholae terminis
utentes non proprie, sed analogice dictam Majestatem illis
male tribuant, ac si jus superioritatis territorialis a majestate
tamquam effectus a causa sua differret. Mylerus ab Ehren-
bach *in Tr. de Stat. Imp. cap. 36. n. 17.* cum tamen jure feudi &
vi officii principalis ac territorii competens. Illust. DN.
Coccejus *Jurispr. Publica cap. 21. §. 15.* contineat omne jus
potestatis civilis, adeo, ut contrarium statuentes, illud pro-
bare debeant. Christophorus Mingius *de superioritate ter-*
ritoriali th. 53. Boeclerus *in Notitia Imperii L. 5. c. 2. n. 1.* Unde
ex his sequitur, majorem esse cujusque Principis dignitatem,
quam ut inter personas egregias connumerari debeat.
Sicut enim fons non est ipse rivulus, nec stipes pro furculo
habetur, nec paterfamilias accensetur famulis, ita Pragma-
tici sine ulla ratione ac veri specie Principem inter personas
egregias, tametsi omnibus his longe superiorem, hucusque
collocaverunt.

§. VIII.

§. VIII.

Præterea non leve pondus addit testimonio auctoritas testis *L. 3. §. 2. & 4. ff. de test.* quæ in perspecta aliis opinione perfectionis consistit: ac proinde ex parte intellectus notitiam, qua quisque testium possit: ex parte autem voluntatis bonam intentionem, ut idem velit vera dicere, omnino requirit. Hinc quo major perfectio est intellectus & voluntatis in aliquo mortalium, eo firmiter etiam testimonium perhibere potest. Religio autem obsequii nostri postulat, ut in Republica Principis auctoritatem merito aliis præferamus: maxime, quod hanc infallibilitas Principis satis superque confirmat. Qua tamen adserta, non statim immunitas ab omni erroris periculo Principi tribuitur, quam Pontificii in Pontifice suo admirantur, ac Protestantæ Theologi æque ac JCTi solide refutant, unus instar omnium mihi hic adducendus est Illustris DN. Stryckius in *elegantissimo Tr. MSC cui titulus: Præsidium Religionis Evangelicæ ex jure Canonico tit. 2. de Pontifice Romano lib. 7. 8.* ubi ex ipsis canonibus crassum hunc errorem optime castigavit. Verum aliter se res habet cum Principis infallibilitate, quæ in civilibus negotiis sola spectatur, in comparatione status publici fundatur, ac præsumptione summæ perfectionis unice nititur. Nam civis officium, uti dictum, exigit, Principem semper talem præsumere, qualis esse debet. Excell. DN. Becmannus in *Conspectu Morali cap. IV. p. 40.* & in *Conspectu Polit. cap. XIV. p. 67.* Ipse enim est, cui major præ aliis hominibus fides adhibenda, utpote qui supra mortalium sortem evectus, Dei vicariatum in his terris gerit ac sustinet, Deique nomine ex meritis suis ornatur. *Exod. XXII, 28.* Unde Principem pro se maximam habere virtutis ac dignitatis præsumtionem, recte adstruit. Schraderus de *Fend. P. 2. P. 9. Sect. 12. n. 19.* Quo cum alii JCTorum consentiunt, qui præsumtam Principis infalli-

fallibilitatem, licet non expressis verbis, tamen re ipsa defenderunt. Richter *P. 3. conf. 13. n. 33. fol. 98.* Goden in *Consil. 103. n. 116.* Grammaticus *Dec. 65. n. 68.* Arumæus *lib. 1. Dec. 1. n. 47.* Perquam vero eleganter Alexander Raudensis *Conf. 34. n. 97.* eam depingit: *Princeps, ait, pro se semper habet illam presumptionem, quod quidquid agit, agat ex causa justa. Nam veritas presumitur in Principe & iustitia, & causa justa sic presumitur in eo, ut non admittat probationem in contrarium.* Quare Principis testimonio, quod hæc præsumta infallibilitate fulcitur, plus roboris convenire, quam dicto cuiusque testis privati, etiamsi jurati, paulo post latius exponam.

§. IX.

Verum quæ de præsumta Principis infallibilitate, & ab eadem pendente testimonio, pro instituti ratione disserui, ut illi fides haberetur, nec admitteret contrarii probationem, plerique Jctorum in Principe superiore in his terris non habente, uti Papam & Imperatorem esse volunt, tantum procedere, in aliis vero, cujusmodi sunt Principes Imperii, prorsus fallere, sibi persuaserunt, quorum opinionem proponunt Mascardus de *Presumpt. & Probat. Conclus. 1227. n. 27. 28. 34.* & Mynsingerus *s. O. 34. n. 3. seqq.* Sed postquam antiquorum Imperatorum potestas desuit, ut hodie quilibet Princeps Imperii tantum posset in territorio suo, quantum Imperator in universo Imperio. Reinkingius de *Regim. Secul. & Eccles. L. 1. cl. 5. c. 1. n. 64.* Sprenger in *J. P. p. 157.* Ulricus de Eyben & Rudolff de Schulenburg, qui integris *Tit.* hanc juris publici sententiam declaraverunt. Immo etiam exinde constat, Principes Imperii plus posse in territoriis suis, quam Imperatorem. Nam foedera hinc inter se & cum exteris libere inire *Instr. P. art. 8. §. gaudeant.* Burgoldensis *ad b. n. p. 1. d. 10. n. 18.* Leges etiam propria auctoritate ferre possunt. Quæ omnia Imperatorem non solum, sed tantum cum

cum statibus decent. Quin etiam jus circa res sacras earumque carimonias non solet sibi vindicare Imperator, sed hoc ipsi Papæ relinquit, cum tamen Evangelici Principes illud palladium manibus suis extricari nullo modo patiantur. vid. Illustris DN. Stryck *de jure Principum papali & Excellent.* DN Thomasius *de jure Principis circa adiaphora.* Hinc illa distinguendi subtilitas, etsi a Practicorum antesignanis commendata sit, hic sine censura dimitti non poterat. Præsertim quia cum historia & principiis juris publici ei plane non convenit, & præterea Principum Imperii testimonia nimis elevare videbatur, quorum tamen non potestrema ratio in præsentis opusculo habenda erit. Quibus igitur hæc aliquantulum dura censentur, ab illis, ut ejus rei mihi gratiam faciant, vehementer contendo. Ad me quod attinet, omnem nunc daturus sum operam, ne circa testimonium Principis occupatus, vel Principes imperii cum absolutis confundam, vel illis temere hos opponam: Ideoque ad statum controversiæ melius servandum, talem hic intelligo Principem, qui summo imperio aliis regendis præest, vel qui Principatum tenet, sive jure suo, sive alterius beneficio, ad hunc pervenerit.

CAPUT II.

DE

TESTIMONIO PRINCIPIS IN CAUSA PROPRIA.

S U M M A R I A.

Connexio. §. I.	Distinctio Grotii inter actus Regis privatos & regios hic commendatur.
Declaratio cause propria ad mentem Ulpiani. §. II.	Disensus Merii.
Ergo causa propria Principis non agitur in negotiis imperii & officii.	Argumentum a judice ad ressem in causa propria enotatur.

C

Exem-

Exemplo magistratus inferioris illustratur. §. III.

Duo Reipublice sunt tempora, belli & pacis.

Applicatio illorum ad Principis testimonium.

Principi ergo de belli iustitia attestanti credendum esse,

Demonstratur (1) a possessione juris belli gerendi (2) a presumptione iustitia, qua pro principe militat (3) ab imputatione peccati, quod bello injusto committitur.

Excipitur notoria belli iniustitia. §. IV.

Idem testimonium ad bellum tam offensivum, quam defensivum, reducitur.

Hypothesis de bello ex utraque parte iusto examinatur.

Cautela de bellis non ampliandis, sed restringendis.

Ratio ejus, quia remedia sunt subsidiaria. §. V.

De testimonio circa bellum religionis causa susceptum.

Oldradi cautio commendatur.

Argumentum L. 19. ff. de Novat. evolvitur.

In auctoritate Principis acquiescendum est, ubi obscura belli causa.

Exemplum de Vasallo adducitur. §. VI.

Testimonium Principis de indigentia ararii

(1) quoad valorem,

(2) quoad probandi modum.

Causam tributorum non esse Principis

a) propriam, nec

b) lucrativam

Contra Mylerum ab Ehbrenbach defenditur.

Duplex ejus falsa hypothesis refutatur.

Cravetta limitatio rejicitur. §. VII.

Idem testimonium de iustitia tributorum, quorum necessaria conditiones.

Pro Principe, ea exigente, est iustitiae presumptio.

Modus contribuendi describitur.

Subditorum querela de gravitate tributorum sunt signa pigritiae & luxuria.

Moralistarum objectio solvitur.

Principis presumptionem non elidit dubitatio subditorum. §. VIII.

Principis iudicium de iudiciali consuetudine valet.

Ratio.

Exemplum de stylo curia feudalis.

In consuetudine extrajudiciali minus procedit.

Ratio.

Neque principis adserzioni de re notoria credendum est. §. IX.

Distinctione inter consuetudinem intro-

*introducendam & introductam
dubium avertitur circa attestatum
Principis.*

*Argumentum a iudicis attestato
ad Principis testimonium duci-
tur.*

*Huic plena fides tribuitur, si actus
speciales consuetudinis expri-
mar. §. X.*

*De Testimonio Principis circa fa-
ctum proprium.*

Valor hujus testimonii.

Ratio.

Exempla adferuntur. §. XI.

*Mylerus ab Ehbrenbach iterum no-
tatur.*

*Jura majestatica non pertinent ad
causam principis propriam, sed
publicam.*

*Illustratur exemplo iudicis inferi-
oris. §. XII.*

§. I.

Sic etiam præfatus sum, quæ ad testimonium Principis in genere pertinuerunt, iis vero nondum satisfacti, quæ materiæ hujus ubertas desiderat. Tanta enim a voce principali vis pendet, ut defuisse officio videatur, si quis non in Legibus modo, sed & in testimoniis se explicanti, paruerit. Adjiciendum itaque uberius est, quanti testimonium Principis in causa propria valeat.

§. II.

Ut autem probe intelligatur, an & quando Princeps in propria causa testis esse possit, ex legibus pariter atque Ictorum rationibus eruendum est, præ ceteris quid adpellatione propriæ causæ hic veniat, & quomodo illa a non propria distinguatur? Cui quæstioni vix quisquam deliberatius respondit, quam ipse Ulpianus Ictus in *L. 1. §. 11. ff. quand. adpell. palam est eam esse propriam causam, cujus emolumentum vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet.* Quare illa demum causa Principis propria esse judicatur, quæ ad ipsum privatim & proprio jure pertinet.

§. III.

Ex his consequitur, quidquid ad summam Principis potestatem tuendam, ejusque regalia jura exequenda spectat,

stat, publicam causam esse, nec solius Principis propriam, quam ipse defendere non tantum potest, sed etiam per officii sui rationem obligatur. Cujus vigore ut ipse Princeps ceu supremus iudex, de illis iuribus statueret, litesque inde ortas componere ac decidere potest, ita multo magis ipse testimonium perhibere tenetur: neque enim de propria causa, sed de publica testatur, tamen in rebus & utilitate ejus utcumque consistat. Hanc ineleganter ea de causa Hugonem Grotium *L. 2. de J. B. & P. c. XIV. §. 1. n. 2.* distinxisse, censeo, inter actus Regis, qui regii sunt, & actus ejusdem privatos. Nam in regiiis actibus, quæ Rex facit, eo loco habenda sunt, quasi communitas faceret: In tales autem actus sicut leges ab ipsa communitate factæ vim nullam habent: ita nec principem tamquam testem minus idoneum ab his excludere possunt. Nam causæ publicæ, quæ ad officium Principis & exercitium Majestatis suæ pertinent, non sunt causæ illius propriæ, quia eas non exercet nomine suo & proprio commodo, sed ut persona publica, quæ ratione imperii publici totam Rempublicam representat. Quemadmodum vero causæ publicæ Principi aliena esse censetur, non propria, etsi Martius *P. 5. D. 323. n. 7.* hic dissentire videatur, inque illa vero iudicem posse judicare, clarissime tradit Gaius *l. 0. 39. n. 4.* nulla superest amplius dubitandi ratio, quæ Principem hoc casu a dictione testimonii repellat aut suspectum reddat. Quamvis inde aliqua commoda percipiat; nihilominus sciendum est, nec inferiorem magistratum a judicando & testando in causis fisci sui repelli, etiam si hinc quoque salaria sua capiat. *L. 2. C. ubi caus. fisci. L. pen. C. ubi caus. stat. ag. & integer tit. C. si adversus fiscum restitutio postuletur.*

§. IV.
Et quoniam duo sunt Rempublicæ tempora, in quæ
omnis

omnis ejus gubernatio, & cunctorum, quæ huc respiciunt, studiorum arque artium ratio distinguitur, ut vel ad bellum, vel ad pacem referantur: Ideo operæ fracturus sum pretium, si habita utriusque ratione testimonium Principis excutiam. Sic Principi bellum justum adserenti credendum esse a subdito, hæ rationes demonstrant. Primo Princeps in possessione juris belli gerendi versatur, ut solus extremam necessitatem causari possit, qui judicem supra se in terris non habet, quo deficiente bellum incipere, latius probat Grotius *L. 2. de J. B. & P. c. 1. §. 2.* Deinde pro Principe militat præsumtio justitiæ, scilicet eum semper talem esse, qualis vult videri. Quare obsequium decrectare aut fidem non habere Principi testificandi de belli justitia, vel dubio vel scrupulo urgente, peccatum subditi certum est, sed dubitatio illa aut agitatio scrupuli metum incerti peccati comprehendit, quo jus Principis tolli non debet. Denique si quod eo tempore peccatum committeretur, non subditi, sed proprie Reipublicæ inputandum esset, ejusque moderatori, qui Princeps est, in primis quod subditi facultate de statu publico judicandi carent. Quamquam aliud omnino adferendum sit, si de injustitia belli certo constet, quia tunc subditus bello abstinere potest, cum nemo cuiquam obedire tenentur, nisi in quantum est subjectus, sed in rebus turpibus, ut imperium, ita etiam subjectio cessat. Accedit, quod notorietate belli injusti, elidatur ea præsumtio, quæ Principis testimonium confirmabat. Bürgerus *in Dec. Milit. 1. Obs. 11.* Hugo Grotius *L. 2. de J. B. & P. c. 26. §. 1. & 2.* Ziglerus *in Comment. ad h. l. Pufendorfius de J. N. & G. L. 8. c. 1. §. ult.*

Quamdiu vero hæc injustitia belli non adparet, Principis testimonio plena fides adhibenda est, Maxime etiam

hanc ob causam, quia bellum ex utraque parte justum datur. Cum enim ex una parte jus, ex altera invincibilis occurrat ignorantia. Ecce si quis teneat provinciam ex invincibili errore, quum huc usque crediderit, eandem jure sibi convenire, deinceps autem verus dominus superveniat, bello provinciam sibi vindicaturus: quo casu ex parte prioris justum bellum est defensivum secundum justitiam externam, quamdiu in bona fide est istius provinciae possessor, id quod accidit, ante declarationem juris sui liquidam; ex parte posterioris justum est bellum offensivum, secundum justitiam internam, puta propter dominium, quod majorum suorum negligentia non tam amissum, quam interceptum fuit, prout non vulgaris praescriptio, sed immemorialis contra provincias Regum & Principum currit, quarum illa tantum hic supponitur. Excell. DN. Textor *in Synopsi 7. Gent. c. XVI. n. 21. 27.* Franciscus a Victoria *in Releff. Moral. V. §. 3. n. 16.* Hugo Grotius *de J. B. & P. L. 2. c. 23. §. 13. n. 2.* Interim quia in bello vix evenire solet, ut temeritas saltem omnis absit, hinc bellum utrinque gerendum est per modum subsidii, quod aliter jus obtineri nequeat. Hugo Grotius *de J. B. & P. L. 1. c. 2. §. 1. & 6.* Ideoque jus surrogatum continere dicitur. Hugoni Grotio *L. 3. de J. B. & P. c. 3. §. 6.* ultra quod testimonium Principis extendendum non est.

§. VI.

Non levibus quidem rationibus comprobavi, Principi, de bellorum suorum justitia testanti, a subdito credendum esse, nunc instituti mei ratio requirit, ut e Ictorum scriptis ostendam, quod multo magis testimonio Principis adfertiendum sit, dicentis, se constitutum esse in necessitate ad defendendam religionem Christianam, ita copiose hac in re subscribunt. Alexander *Vol. 2. Conf. 216.* Oldradus
Conf.

Cons. 288. qui posterior cautionem addit, ne in hoc casu subditi scrupulose inquirant, ut faciunt aliqui decuriones remerata conscientia quarundam civitatum, quoniam a jure id improbari, existimat *arg. L. doli. 19. in f. ff. de Novat.* Si enim in privatis contractibus & pactionibus non facile scire petitor potest, quid inter eum, qui delegatus est, & debitorem actum est: aut etiam si sciat, dissimulare debet, ne curiosus videatur: Ergo minus subditis convenit arcana status militaris a Principe expiscari: quoniam occulta & ignorata omnibus minantur partibus, valentque non parum ad homines alio distrahendos; e contrario telaprævisa minus nocent. B. DN. de Jena *Tr. de Rat. Status. Diss. III. Concl. 6.* Unde laudari Icti monent, quando non sit certum, an bellum justum aut utile futurum, Principis adfertioni stare debeant subditi, & consiliariorum ejus declarationi, qui utique prius examinauerunt, an bellum quoque religionis causa juste suscipiatur. Neque enim cuivis de populo Princeps hoc indicare tenetur: quia sola Principis aut consiliiarii ejus auctoritas in eo subditis sufficere & testimonio fidem conciliare debet. Nam ex hoc solum, quod jura ipsi Principi dederunt, etiam virtualiter concesserunt potestatem belli indicendi. *L. un. C. ut arm. us. infc. Princ. interd. Lib. XI. L. prohibitum est. s. C. de jure fisc. Lib. X.* Quapropter Rolandus *Vol. 2. Cons. 91. n. 45.* statuit, vasallum teneri Domino suo de bello testanti credere, nec sibimet conscientiam conformare.

§. VII.

Cum vero bellum feliciter confici nequeat sine militum stipendiis, quæ ex arario principis solvuntur, hinc porro dispiciendum est, an testimonium Principis de ararii indigentia æque ac de tributorum justitia plenam fidem mereatur. Ad indigentiam prius pervenio, atque existimo,

mo,

mo de hac Principis testimonium validum esse, partim quia causa publica, non autem Principis propria hic agitur, partim quia res inter subditos tractatur, tributa solventes in publici imperii recognitionem. Quemadmodum igitur regulariter Principis adsertioni ac testimonio standum est subditis, sive de facto, sive de jure testetur, Gabriel *L. 1. de Probat. Concl. 139.* Rolandus *Vol. 2. Conf. 1. n. 194.* adeo, ut testimonia Principum loco plenæ probationis esse de mundi consuetudine, post Baldum aliosque veterum Istorum probet Menochius *Conf. 110. num. 26.* Mascardus *de Probat. cond. 1227. n. 119.* ita potissimum de causa tributorum hoc in terminis adfirmat. Alexander Prudensis *de Analog. L. 1. c. 34. n. 94.* Natta *Conf. 487.* qui etiam extremæ superbiæ fastigio tumidos illos esse exclamant, ut regalem sensum de necessitate tributorum negent. Quare miror, Mylerum ab Ehrenbach *in Nomologia c. 7. §. 11.* Besoldum *in Tr. de arario c. 4. n. 2.* Klockium *de contributionibus c. 7.* Conringium *de Contributionibus.* ab hac veterum sententia recessisse, ac negasse in præsentē negotio standum esse Principis testimonio dicentis, se non habere de suo arario, quod ad publicos usus conferret. Verum nititur duplici falsa hypothesisi: quarum una est, quod causa tributorum sit causa Principis propria: cum tamen paulo ante ostensum fuit, quod causæ publicæ non sint Principis propriæ: quia non exercentur proprio illius nomine. Publica autem est collectio tributorum. Altera hypothesis, quod Princeps commodum sentiat, subditi vero incommodum, nil quidquam urget: cum tributa principi solvantur ad sublevationem publicarum expensarum, vel plane nullum vel exiguum ejus commodum erit, & si quod onus patiuntur subditi, illud publica pax & tranquillitas rependit. Et quamvis Mylerus concedam commoda tributorum percipere Principem, non

non tamen hæc testimonium ejus suspectum reddunt, quia commoda sunt imperii publici, quæ non suo nomine ad eum pertinent, nisi ita se gerat, ut adpareat, eum propter hæc commoda ad privatam utilitatem conversa suspectum fieri. Ex quibus constat, nec limitatione Cravettæ *Conf. 207. n. 4.* opus esse, quod tunc Principis testimonio de ararii indigentia credendum sit, si consilarii & proceres ejus idem testentur.

§. VIII.

Porro de testimonio Principis circa tributorum justitiam, pauca in medium proferenda sunt. Hæc autem conditiones ad illorum justitiam faciunt (1) potestas, quæ in principe publicum imperium est (2) causa publica, ut necessitas belli aut alia urgeat, (3) proportio, ut facultatum ratio ineuratur. Quibus observatis si Princeps tributa exigenda esse testetur, neque in testimonio, neque in exactione aliquid jure desiderari potest. Nefas enim est de Principis potestate disputare *L. 3. C. de Crim. Sacrileg.* Ergo etiam de jure exigendi tributa. Deinde necessitas publica a subditis non rite expenditur: ideoque de gravitate & iniquitate tributorum sine ratione queruntur, aut frustra exemptionem prætendunt, cum pars sint Reipublicæ, quod in clericis Pontificiis reprehendum, pædagogia rejicientibus *cap. 4. de Censibus in 6to.* Denique modus tributorum propterea voluntati Principis relinquendus est: quia pro eodem præsumtio militat, illum semper pro Republica & subditis suis id velle, quod optimum est. *Mench. de Præsumt. L. 2. Pr. 10. n. 1. sq.* Hinc ea exigens juxta professionem patrimonii, æstimationem bonorum pro rata, descriptionem in catastro, nemini subditorum injuriam fecisse existimandus est Princeps, nisi quem minus pudeat, contumacia sua propriam revelare turpitudinem, quod pigritiæ & otio indulgeat, nec

D

tantum

tantum de labore suo comparerit, de quo tributa solvere queat. Neque ad rem pertinet, quem Moralitæ injiciunt scrupulum. Diana *Resolut. Mor. II. P. 1. Tr. 3. Vasquez de Restit. c. 6. §. 3. dub. 5.* in dubio testimonium Principis non sufficere, cum subditi in rerum suarum possessione sint: meliorem fore in dubio possidentis conditionem. Sed hoc quam maxime fallit, quia Principis jus tributa exigendi, & ad ea obligandi subditos, multo validius est possessione subditorum: illud enim ad publicam, hæc ad privatam utilitatem dirigitur. Præterea subditi dubitatio non potest præsumtionem justitiæ, quæ pro Principe militat elidere, tamquam DEI in his terris vicario, quem rationibus in speciem veri confictis cujusdam injustitiæ arguere, cum officio boni civis pugnat.

§. IX.

De testimonio Principis in re militari & causa tributi dictum est: nunc id adplicandum erit ad res judiciaarias, quas tempore pacis Princeps gubernat. Quarum intuitu occurrit testimonium Principis de consuetudine, quod de judiciali plenam fidem facit *per L. 3. & L. f. C. de LL. Clement. un. de Probat.* Cum præsumatur Principem curiæ suæ consuetudinem quam optime scire §. 7. *Inst. de Satisdat. Maxvius P. 4. Dec. 2. Brunne mann ad L. 34. ff. de LL. Baldus in L. 2. ad fin. C. quæ sit long. consuet.* in primis si de curiæ feudalis consuetudine attestetur. Brunne mann. *in Conf. fin. n. 43.* atque hoc Principis testimonium in Camera imperii ad probandum sufficere. Rulandus *de Commis. P. 4. L. 3. c. 3. num. 8. Klockius Conf. Vol. 3. Conf. 101. n. 203.* satis superque tuentur. De extrajudiciali vero consuetudine nec Principis attestationsi credendum esse docent, Reinkingius *de Regim. S. & E. L. 2. cl. 2. c. 9. num. 24. Berlich, Dec. 171. n. 10. Philippi in Uf. Pract. Inst. L. 1. Tit. 2. §. 9. Eclog. 28. n. 8.* Neque ratio defici-

cit: postquam enim ea, quæ facti sunt, prudentissimos quosque fallere possunt. *L. 2. ff. de J. & f. ign. L. 12. §. 2. ff. de capt. & postl. rev. c. 3. X. de Offic. deleg.* Et Principes in dubiis facti omnino errare queunt *c. 1. de Const. in 6to.* Unde etiam est, quod Principi, dicenti rem esse notoriam, non credatur, cum multa dicuntur notoria, quæ non sunt *c. 14. X. de Adpell.* Cravetta *Conf. 993. n. 17. 18.* Jason *conf. 86. n. 17.* Farinacius *de Testibus qu. 63. n. 130. seqq.*

§. X.

Ne vero ea convellantur, quæ in præcedentibus magno labore confirmata sunt, adhuc distinguere mihi liceat de testimonio Principis circa consuetudinem introductam: De priorie intelligenda sunt, quæ Principis testimonium elevat: De posteriore autem porro notandum erit, attestatum Principis ad illam probandam sufficere. Ratio pendet a comparatione Principis cum iudice: Si enim iudicum litteris standum *c. 7. X. de Probat. c. 84. X. de adpell. arg. L. 14. ff. de off. Pres.* ita ut adsertioni iudicis etiam non jurata, modo de rebus coram iis gestis sit Carpzov. *P. 1. Const. 16. d. 27.* plena fides habeatur: Ergo dubitandum non est, quin Principis attestato, quæ sub sigillo suo de consuetudine emisit, plenissimum robur conveniat: quoniam iudicum instrumenta tanto probandi valore in casu simili maclantur. Brunnemann *Conf. 32. n. 28.* Klock. *Vol. 3. Conf. 101. n. 223.* Cothmann *Vol. 2. Res. 48. n. 52.* Et quemadmodum in Iudicem, virum bonum, nulla suspicio falsi cadere potest *L. 18. ff. jud. L. 58. §. 1. ff. loc.* ita multo minus de Principe hæc metuenda est circa testimonium de consuetudine introducta præstitum, quem præsumtio infallibilitatis tuetur. Interim necesse est, ut quod in iudicis, id etiam in Principis attestato observetur, ne scilicet tenor ejus nimis generalis sit, sed potius exprimat actus, in quibus sic servatum esse, clare perspiciatur. Mevius *P. 4. D. 2.*

§. XI.

§. XI.

Et si autem Princeps, attestando, ita de causis publicis non videatur testimonium perhibere de propriis, ac proinde ratio a suspitione desumpta, ei minus obstare possit; nihilominus sunt casus, in quibus contingit Principem vere testari, de causis propriis. Cujus valorem in lance veritatis expendere, gravitas negotii requirit. Ex publica enim auctoritate est, ut Imperatoris, Regis & Principis testimonio & adserioni credatur, nec in contrarium probatio admittatur. Menochius *L. 2. de A. 7. C. cas. 91. & L. 2. Presumt. 61.* Ita omni exceptione majus est testimonium Principis de facto proprio, ex quo nullum commodum in eum redundat, ac neminem præjudicio gravet, licet in præjudicium Principis, adserentis cedere possit: immo etiam de omnibus, quæ a Principis voluntate & potestate dependent, uti aliquem a se legitimatum aut nobilitate donatum esse. Hinc plena fides Principi habetur, sive verbis sive scriptis testatus sit, e. g. quod litteras moratorias debitori concesserit, veniam delicti fecerit: quia si cujus negotii solus Princeps faciendi jus habet, ejus etiam idoneus testis esse creditur: præsertim quod semper talis præsumatur, qualis esse debet.

§. XII.

Exinde tamen Mylero ab Ehrenbach calculum addere non possum, statuenti in *Nomologia c. III. §. VI.* Principem in propria causa testimonium præstare, si quando adserat jus nobilitandi, famæ restituendæ & simile sibi competere. Nam ex superioribus liquido constat, exercitium horum jurium æque ac jura ipsa in causis publicis connumerari: quia non jure privato, sed publici officii atque summi imperii causa, quod in Republica gerit, ad Principem spectant.

spectant ab eoque exercentur. Sicut autem iudex inferior in causa ea cognoscens, ac testimonium perhibens, quæ ad ipsius officium & jurisdictionem pertinent, in causa publica egisse & cognovisse putatur: ita etiam se res habet cum Principe, cum testimonium deponit, sibi jura majestatis non modo possessione, sed exercitio & usu ipso convenire: Unde eo minus pro suspecto teste haberi potest, quam iudex suspectus non fit, si de prædictis causis judicat.

§. XIII.

Occasione actus nobilitandi, legitimandi aliusve, in quo Princeps idoneum testem se sistit, amplissimus campus differendi se aperit, nisi ratio instituti mei ad alia vocaret, argumentum de diplomatibus, investituris & privilegiorum instrumentis pertractandi. Sed intra limites exercitationis Academiae me continens hæc etiamnum ad jicio, quod diplomata Principum, documenta privilegiorum & investiturarum, ut vim validi testimonii habeant, sint litteræ parentes, sigillo Principis authenticae L. 27. §. 3. ff. ad L. Cornel. de fals. ibique Gothofred. litt. X. attestantes aliquem a Principe dignitate, feudo alioque beneficio donatum esse. Ubi enim Principis manus, ibi non præsumitur dolus commissus: nisi charta blanca ejus nomine subscripta per intolerabilem audaciam quis abutatur. Huc igitur pertinet JCrorum Tubingensium Responsum d. a. 1628. quod Beldus refert in *Tb. Pract. verbo. Lehen. p. 951.* Dahero nicht anzusehen/was Wenceslaus per privilegium gegeben/sonder was folgendes Lehnbar worden seyn. Et lectionem meretur elegantissima dissertatio Illustris DN. Hertii *De Diplomatis Germania Imperatorum & Regum.* Ad me enim quod attinet, in præsentem non tam de testimonio Principis inspectis, quam ore tenus prolato, potissimum agere, mecum constitui.

Pluribus quidem demonstratum est, quod Principis testimonio & scriptura plena fides adhihenda sit, si de facto testetur, quod ipsi, ut Principi constat, cum etiam officiali credatur in illis, quæ ad officium ejus spectant. Nihilominus in negotiis, uti contractus sunt & pacta, in quibus privatum Principis commodum versatur, & unde alteri injuria fieri potest, proprium testimonium non omni exceptione carere videtur. Bernhardus Multzius in *Representat Imp. P. 2. c. 31. §. 1.* Fateor, in Principe etiam contractente, cesare sinistram suspicionem fraudis *arg. L. 1. ff. de Praef. Prat. Vultejus V. 4. Cons. 18. n. 170.* sed, quia contractus Principis privati considerandi sunt ut actus partis, ac proinde facti eo animo ut communem LL. regulam sequantur. Grotius *L. 2. de J. B. & P. c. XIV. §. 5.* Unde Leges, quæ vetant, quemquam testem in propria causa esse *L. 10. ff. & L. 10. C. de test. c. 40. X. de test.* locum & hic habebunt, quasi sub ea conditione contractum foret aut lis contestata cum Principe. Deinde ratio naturalis quoque recurrit, quæ suspicio, ex amore & sui ipsius studio nata, profertur. Nam illo acti homines, haut facile sincerum in causa propria ut judicium sequuntur, ita testimonium perhibent: quin semper causæ suæ plus favent & tribuunt. Quantalibet dignitate aliis præfulgeant, omnes tamen sibi malunt melius esse, quam alteri. Sicut vero Principi a contractu etiam cum subdito inito, ne quidem de plenitudine potestatis recedere licitum est. Gailius 2. *O. 55. num. 5. 6.* ita de eadem plenitudine circa factum proprium, uti contractus aut processus est, si commodum privatum concernat, testimonium suum obtrudere non potest. Quare in his, ne quidem imperatori aut Papæ credi, tralatitium est. Decius *Cons. 528. n. 3.* Socinus 2. *Cons. 127.* sed hos juxta ac alios Principes jure privato-

vatorum uti, communis adsertio est apud Gratianum in *Disc. Forens. c. 310. n. 5.* Fontanella *Dec. 185. n. 12.* Neque de ea dubitare licet, quantum ad Principes Germaniæ nostræ attinet, quia non modo publicarum personarum locum, nomenque tuentur, sed & respectu conventionum & litium suarum pro privatis habentur, ideo privatorum jure eosdem hac in parte æstimari non inique censeo. Nimirum testes quoque Principes, qui de dubiis tam conventionum, quam litium testari volunt, ab odio, amicitia, ira atque misericordia vacuos esse decet: agre enim animus verum providet, ubi illa obicem ponunt, ac propterea quidquid in negotio proprio cum Principe peragitur, sine suspitione omni procedat. Interim hæc non reddunt testimonium Principis ipso jure nullum, sed exceptionem suppeditant, quæ a parte opponi & probari debet, sin minus hoc fiat, & illud testimonium admittitur, secundum ea, quæ tradit. Brunnemann. *ad L. 10. C. b. t.*

CAPUT III.

DE

TESTIMONIO PRINCIPIS IN CAUSA ALIENA.

SUMMARI A.

Connexionis ratio.

Status controversiæ formatur:

quod sermo sit hic non de solemnitate, sed veritatis testimonio, sive in factis licitis sive in illicitis exigatur. S. 1.

De valore testimonii Principis in causa aliena

(1) antecessoris sui

(2) privati

subditi
extranei.

Rationes (1) a probabili ignorantia facti alieni, (2) a multitudine publicarum negotiorum solvuntur.

L. 77. ff

L. 77. ff. de V. O. expenditur.

Princeps in facto coram se gesto bene informatus esse creditur.

Excipitur testimonium Principis de facto

- (1) coram alio gesto,
- (2) ex relatione partis prestitum,
- (3) ex alieno auditu haustum,
- (4) ad praedictum tertii directum, §. 2.

Mylerus ab Ehbrenbach refutatur, statuens, in causis antiquis etiam narrativa Principis verba ad testimonii validitatem sufficere.

De privilegio antiquitatis quoad modum & gradum probandi.

Scriptura Principis inter subditos suos plene probat.

Testimonium Principis quoad non subditos examinatur.

Injuratum hoc casu non admittitur. §. 3.

De testimonio Principis in rebus naturalibus & artificialibus.

In his non omni exceptione majus esse demonstratur.

Exemplo de partus tempore illustratur.

Periti in arte quoad hoc testimonium Principi preferuntur. §. 4.

Q. An unius Principis testimonium plene probet?

Negative rationes

- (1) a jure divino.
- (2) a Lege civili.

Adfermativa praefertur

- (1) a pacto partium, uno teste contentarum.
- (2) a comparatione Principis cum notario.

Limitatur sententia (1) de negotiis civilibus.

- (2) de rebus minoris momenti & praedicti

Solvuntur dubia.

A jure militari petitur illustratio, quod unius Ducis testimonium valeat de morte militis.

Excipiuntur hic etiam, praeter causas criminales, matrimoniales. §. 5.

De testimonio Principis quoad bene merita, cui plena fides debetur.

Rationes adducuntur

- (1) a premiis Reipublicae
- (2) ab officio Principis.

Limitatur: (1) in diplomatis specificis merita non esse examinanda.

- (2) aequalitatem meritorum minus necessariam esse. §. 6.

Testimonium Principis circa idoneitatem persone officio adnotata non disputandum est.

Rationes.

- (1) ob

IN CAUSA ALIENA.

33

(1) ob periculum sacrilegii politici. (2) ob presuntam dispensationem. (3) ob infallibilitatem civilem. Clausula ex certa scientia codicilla vocationis non inferenda est. Exemplum de senatore, quem Princeps commendavit, non rejiciendo. Limis. nisi falsa commendatione Principi obrusus est. §. 7. Testimonium Principis circa criminalia occupatum expenditur. Ad inquirendum vel torquendum, non vero ad condemnandum sufficit. Non obstante, quod Princeps testetur de visu, & juramento hoc confirmet. Exemplum Henrici II. Regis Gallie. Excipitur notorius rebellis. §. 8.	Testimonium Principis de crimine semiplene probat. Ad torquendum facit indicium. Ex mente Brunnemanni & Oldekopii juratum esse debet. §. 9. De Rescripto Principis ad torquendum emissio agitur. Videndum judici, ne sit ob & subreptitium. Quale est a delatoribus extortum. Hoc casu tutius est judici, officium resignare, quam insontem cruciari. §. 10. De Testimonio Principis, quod perhibet de feloniam vasalli. Cui ideo non credendum est 1) ob commodum Principis proprium. 2) ob singularitatem testis. Grammatici contraria sententia deseritur. Conclusio. §. 11.

§. I.

Nemo non intelligit Principis testimonium, quod in causa aliena praestat, ultimum locum sibi vindicare. Nam & controversiarum gravitate, & argumentorum speciose motorum difficultate quam maxime abundat. Unde partim negantes, partim haesitantes, partim distinctionis foedere inter se coharentes hic auctores deprehendi. Quorum conatus ad veritatis lancem prius expendendi sunt, quam vela contrahens, profram littori advertam. Ne vero propositi mei faciam naufragium, ipse anchora distinctionis nitar. Est enim testi-

E monii,

monii, quod Princeps auctoritate sua confirmat, dictio vel solemnitatis, vel veritatis: non de illa, sed de hac in præfenti disceptatur. Neque interest, sive ad licitum sive ad illicitum factum referatur, cum potius de utroque Principem idoneum fore testem, deinceps ostendam.

§. II.

Valde autem controversa & satis adhuc intricata est quæstio: An Principis testimonio in causa aliena fides plena debeatur? Nemo enim infitias ibit, qui modo aliquid studii in Legum prudentia collocavit, dubitandi ansam dedisse hanc rationem, quod ignorantia facti alieni probabilis sit. *L. 1. C. de Probat. L. 13. §. f. ff. de Publ. in rem act. L. f. §. 1. ff. pro suo.* Ac in dubio, donec ab adversario contrarium probetur, illa præsumatur. *arg. c. 14. de R. I. in 6to.* Et hoc æquissime constitutum: non in privatis modo, quibus magno vertitur vitio, si in aliena facta scrupulose inquirent *L. 6. ff. de J. & f. ign.* sed præ ceteris etiam in Principibus, qui multitudine publicorum negotiorum obruti, præsumptæ oblivioni aut ignorantia in rebus alienis locum concedunt. *arg. c. 41. X. de Rescript.* Accedit diversitas circumstantiarum, quæ prudentissimos & diligentissimos hauri raro fugere solent. Verum pro his dubitantium fluctibus componendis, necesse est, ut æqui amans dispiciat, primo an Princeps testetur de facto & voluntate antecessoris sui, an potius de illo negotio, quod vidit ante imperium adeptum: non posteriori casu, sed priori hæsitandum est circa testimonium Principis: cum, qui in alterius locum succedunt, justam habeant causam ignorantia. *L. 42. ff. de R. I.* Neque obstat *L. ad diem 77. ff. de V. O.* ubi ex promissione a defuncto facta ad diem sub pœna, heres renetur ad pœnam, si post mortem promisoris ignorante herede dies extiterit. Ita est quidem ex jure stricto, ut pœna contra here-

heredem committatur: nihilominus ex æquitate naturali restitutio in integrum propter probabilem ignorantia causam laeso successori conceditur. *arg. L. 1. ff. ex qu. caus. maj.* quam in actibus Principum privatis locum omnino habere, ut semetipsos propria auctoritate restituant, late defendunt Hugo Grotius *de J. B. & P. L. 2. c. 10. §. 12.* Pufendorfius *de J. N. & G. L. 8. c. 10. §. 2.* Deinde etiam videndum est, coram quo factum alienum gestum sit: Si enim coram Principe gestum, ejus testimonio credendum: quia ex certa scientia adferit, in primis si addat, se bene informatum hæc testari, aut motus proprii mentionem injiciat. Illustr. DN. Strykius *in Diss. de motu proprio.* Farinacius *de Testib. qu. 63. n. 135. 148.* Gabriel *Conclus. 2. n. 10. 11.* Menochius *cas. 99. n. 5.* Sin vero coram alio gestum sit, & ipse Princeps in relatione & narratione partis se fundet, aut etiam de auditu alieno referat, & adserioni obiter factæ innitatur, testimonium ejus, præsertim præjudicio tertii interveniente, labascit. Unde in specie ne ipsi quidem imperatori historice aliquid adferenti standum esse, volunt Gilckenius *de Præscript. P. 3. c. 3. n. 198.* Gryphiander *in Weichbild. Saxon. c. 55. n. 1. seqq.* Farinacius *l. c. n. 171. & 190.*

§. III.

Ex his sententia Myleri ab Ehrenbach, quam in *Nomologia c. IV. §. 5.* obducta pro more suo testium nube proponit, examinari potest, quod nempe in causis antiquis verba Principis, etiamsi narrativa & historica sint, de facto alieno, fidem mereantur. Sane id non tam procedit a valore testimonii, quod Princeps præstat, quam ab antiquitatis privilegio pender: cum antiquitas & privilegium Principis ad paria censeantur. Reinckius *de R. S. & E. cl. 4. c. 15. n. 8.* Unde in antiquo facto, exigente ejus difficultate, probationem quoque imperfectam, conjecturatam & levio-

rem sufficere, attendit a Mylero citatus Mascardus *de Probat. concl. 103, n. 12. concl. 107.* Cui insuper observandam erat, non tam verbali traditione, quam instrumentorum productione probari. Marpurgenfes *P. 3. Conf. 52. n. 202.* Hinc etiam concludi potest, si privata scriptura viri ingenui in antiquis semiplene adhuc probat. Nicolaus de Passeribus *in Tr. de Scriptura Privata n. 72. p. 31.* nulla exceptio fingenda erit a Mylero, si scriptura Principis in antiquis plene apud subditos suos prober, quia illorum causa pro instrumento publico reputatur, quod rem liquidam facit. Alexander *Conf. 119.* Non tamen sine gravi causa subditorum habui mentionem, cum testimonium Principis in causa extraneorum, qui nec mediate, nec immediate ejus imperio subjeti sunt, licet majestatem ejus comiter observent, pro privato censeri solet: Adeoque non obstante adsertione mea superiore, nullus dubito adfirmare, quin Princeps ab extraneo testis productus, tum ob cessantem presumptionem infallibilitatis, tum ob conditionem modo dictam, quod privati instar sit, ad juramentum testimoniale constringi possit, quo sensu limitandam opinionem esse Grevenii *L. 2. Concl. 59. n. 3. Fabricii ad Gail. 2. O. 59. S. 1.*

§. IV.

Porro ex dictis consequitur, Principis testimonio in rebus, quæ ex naturæ ordine aut ex sententia periti artificis dependent, non absolute & sine ulla exceptione credendum esse, adeo, ut in illis ne quidem determinatio ejus legalis jure stricto valeat. *arg. L. fin. C. si ex fals. instr. DN. Martini in O. P. 5. tit. 34. §. ult. n. 143.* Ecce enim si princeps partum, septimo vel octavo demum mense natum, a die nuptiarum celebratarum, pro legitimo haberi velit. *L. 2. ff. de stat. Hom. L. 3. §. pen. ff. de suis & legit. hered. ejus sententia, contemto naturæ ordine, præcise accedendum non est,* qui

quibus adcurata hodiernorum Medicorum experientia constat, sexto mense posse vivum etiam partum nasci. Alphon-
sus a Caranza *Tr. de Partu legitimo c. 17.* Ammann *in Medicina
Critica cas. 4.* ubi Facultatis Medicæ Lipsiensis præjudicium
adfert, qui ante septimum mensem editum foetum pro-
nunciarunt legitimum. Vid. Menochius *L. 2. A. 1. Q. cas. 89.*
Carpzovius *P. 3. C. 17. d. 18.* In rebus namque physicis Prin-
ceps, ut nec Legem immotam ferre, ita nec testimonium
exceptione majus dicere potest. Terminos suos natura
servat, neque ars deserit illius æmula, ideoque ordinem
ejusque ille sequi tenetur.

§. V.

Dubitati adhuc juris est: An unius Principis testimo-
nio plena probatio fiat? Negantium partes secuti, nitun-
tur oraculo juris divini *Deut. XVII. 6. Matth. XIX. 16.* Quod
in ore duorum testium consistat omne verum: nec non
provocant *ad L. 9. §. 1. C. de test.* Unius omnino testis re-
sponso non audiatur, etiamsi præclaræ curiæ honore præ-
fulgeat: Sed affirmantium opinio vero similior esse viderur,
quam his rationis stabiliunt. Etenim pactum valet, quo
unius testimonio stetur in civilibus, præsertim quod partes
convenire possunt, ut probetur ipsius adversarii testimo-
nio, prout exemplum occurrit *in L. fin. C. de fideicommiss.*
multo magis proceder, ut unico Principi plene credatur.
Id quod statuto introduci posse, contra Farinacium *de Tes-
tib. qu. 63. n. 9. 10.* Treutlerum *Vol. 2. Cons. 109. n. 6.* Mascar-
dum *de Probation. Conclus. 1227. n. 24.* tuebor. Nempe si ead-
em circumstantiæ serventur, ut nullum alterius præjudici-
um immineat, nec negotium sit magni momenti. Brun-
nemann *Cent. 4. Dec. 40.* Deinde notario creditur, si intra
officium suum deponat, ubi habet vicem duorum; sed u-
nius si extra officium suum testetur. Mevius *P. 3. Dec. 171.*

Quanto eminentior jam Principis persona est notario, tanto certius & constantius ejus erit unius testimonium, cum primis in illo negotio, de quo agitur, ipse solus sit instructus & plures testes haberi nequeant. Mynsinger *s. O. 26.* Perez in *Comment. C. 1. de Testib. num. 17.* Ne falcem in alienam mentem misisse videar, breviter moneo, citata Scripturæ S. testimonia de criminibus agere, in quibus plene probandis non posse unum testem sufficere, paullo post edisseram. Textus autem ex codice, si nimis opponatur, cunctis adparebit, illum comparatione tantum niti magistratum Romanorum cum Principibus Germaniæ, quæ passim reprobatur. Neque enim præclaræ curiæ honore Principes nostri præfulgent, sed superioritate territoriali instructi sunt, quæ ut major dignitas, ita meliorem fidei præsumtionem excitat, quam supra evici. Quæ vero de unius Principis testimonio in causis civilibus tradidi, in militaribus quam maxime procedunt. Ita unius Ducis, cujus officio potissimum ætate nostra Principes funguntur, testimonio fides habetur, quippe qui præsentiam suorum habere præsumitur, cum in scriptis adsignatos habeat milites. *Nov. 117. c. 11. Finckelthaus O. 85. Bürger O. Milit. Cent. 3. O. 42.* Ceterum in matrimonialibus negotiis fallit, quidquid de uno Principe teste commentatus sum, quia hæc cum criminalibus æquiparantur. *Carpzov. Jpr. Conf. L. 2. T. 14. d. 241. § L. 3. T. 4. d. 54.*

§. VI.

Cum vero dignitates omnes a Principe, tamquam a fonte profluere & ad eundem refluere dicantur, immo thesauri dignitatum in eo reconditi esse censeantur. *Rosenthal Synops. de Feudis P. 1. cl. 5. n. 3.* non mirum est, testimonio Principis plenam fidem adhiberi, si de bene meritis ad officium vel dignitatem eveci deponat. Nam in ea adser-
tione

tione Princeps omnium optime informatus esse censetur, adeoque ipsius dicto firmissime confidendum est secundum *Clementin. 1. de Probat. Pacianus L. 1. de Probat. c. 48. num. 66. Peregrinus 1. Conf. 4. n. 30.* cum dignitates & officia sint Reipublicæ præmia, quæ sine meritis conferri nequeant. Princeps igitur, qui plenus justitiæ & æquitatis esse præsumitur. Menochius *L. 6. de Præsumt. 59.* illa perdidisse aut in immeritos contulisse non putandus est. In primis si attendatur, quod in tali casu non de proprio Principis commodo, nec de præjudicio tertii, sed de facto alieno eoque summe necessario ac utili Reipublicæ agatur. Principi vero in iis, quæ cum ipsius utilitate conjuncta non sunt omnino fides tribuenda est. Arumæus *L. 2. Dec. 5. n. 36. Grammaticus Dec. 65. Decius Consil. 449. num. 27.* Neque ulla dignitas reperitur, quin majestate Principis jubente sustineatur *L. 5. C. de Dign.* Ac proinde sæpius accidit, abjectos manere, quæ virtus commendat, quia publicum testimonium & præmium virtutem eorum non comitatur. Neque tamen necessarium est, ut Princeps propter bene merita dignitatem alteri concedens in diplomate aut codicillis principalibus eadem specificè ac nominatim exprimat. Siquidem in his occurrentem defectum facile Principis liberalitas supplere potest, prout alias in donatione remuneratoria usu venit, quæ non præcisè requirit æqualitatem meritorum. Excell. DN. Textor. *Dec. 31. n. 3.*

§. VII.

Hinc etiam, quod familiare multis est, dubitare non licet de idoneitate ejus ministri, quem Princeps publico testimonio suo pro idoneo declaravit *L. Sacrilegii 5. C. de dro. Rescrip. præ ceteris autem in L. disputare. 3. C. de Crim. Sacrileg.* temeraria isthæc dubitatio his verbis reprimatur:

40 CAP. III. DE TESTIMONIO PRINCIPIS
mitur: *Disputare de principali iudicio non oportet, sacrilegii enim instar est, dubitare, an is dignus sit, quem elegerit Imperator.* Princeps enim censetur dispensare super alicujus inhabilitate, scienter eum ad officium aliquod provehendo, ne alias ludere velle videatur, quod contra ejus majestatem est, & hoc, si quando adest, impedimentum tollere potest. Constare autem debet, Principem scire istud impedimentum, quia non in sola promotione fundatur dispensatio. Quamvis necessarium non sit, ut exprimat in codicillis promotionis ea inhabilitas, aut etiam inferatur illis hæc clausula ex certa scientia, sed præsumta infallibilitas, quæ pro Principe militare solet, inter subditos attestante, generali ejus adferri nullam non fidem conciliare potest. Gabriel *L. 1. Comm. Op. Tr. de Præsumpt. cl. 8.* Menochius *L. 2. de Præsumpt. 20.* Nam Principis testimonium, quod alicui dedit, disputandum non esse, in apri- co est. Quare indignus nequit dici publico officio, qui a Principe testimonium habet spectatæ vitæ & virtutis, cujus gratia eundem ita evexit ac nobilitavit. Cöler *Dec. 203. num. 22. seqq.* Nominatim dicendum est de eo, quem Princeps senatui commendat, inter electos ad civitatis administrationem tamquam inhabilem rejici aut præteriri non posse. DN. de Lyncker *Dec. 719.* Nisi per falsam commendationem Principi obtrusus sit.

§. VIII.

Etsi vero testimonium Principis in modo dictis negotiis plenam fidem mereatur, in criminalibus tamen temperandam esse hanc sententiam arbitrator cum Farinacio *in Tr. de Test. qu. 63. n. 179.* qui arbitrio judicis relinquit, quantum quoad poenam infligendam nudo Principis testimonio tribuere velit. Neque enim deficientibus aliis probationem

tionum momentis, denunciatum supplicio statim subijcere Principi licet. Profecto in Principis voluntate solutum non est, pro arbitrio condemnare, quem velit sive confessus e convictus legitime fuerit, sive non. Expedi enim juris est, neminem condemnari posse ad poenam mortis tam naturalis, quam civilis ex conjecturis & praesumptionibus, sed hoc casu probationes exiguntur plenae ac luce meridiana clariores. *L. absentem s. ff. de poen. L. ult. C. de Probat. Const. Crim. Caroli V. art. 22. in fin.* Julius Clarus *in Pr. Cr. §. ult. qu. 20. n. 6.* Testis autem unus crimen non plene probat ad effectum condemnationis, licet veritatem ejus semiplene demonstret, quoad inquisitionis & torturae effectum, de quo postea agam. Atque haec adeo vera sunt, ut ne quidem ad Principis testimonium, etiamsi dicat, se vidisse ab incarcerato, crimen commissum esse, absque alio confesse reus condemnari debeat. *Const. Crim. Caroli V. art. 67.* Carpzovius *Pr. Cr. qu. 114. n. 46.* Rosbach. *Proc. Cr. T. 5. c. 1. n. 23.* praesertim quod ad poenam mortis attinet, quam nemo affici potest, qui confessus non est. *L. 18. §. 1. ff. de Quest. DN. de Lynker, Dec. 1451.* Qua de causa Henrico II. Regi Galliae, sancte juranti, quod hominem quemdam in turpissimo scelere deprehendisset, non crediderunt iudices, sed hominem dimiserunt. Vid. Carpzovius *ad L. Reg. c. 2. §. 7. n. 17.* Ad notorium vero rebellem haec extendenda non sunt, quem Princeps sine citatione condemnare ejusque bona confiscare optimo jure potest. Peregrinus de *Jure Fisci T. de Crim. quae morte non extingv. n. 1.*

§ IX.

Quamvis igitur ex solo Principis testimonio nemo capite damnari queat, quod in praecedentibus deductum est, nihilominus si Princeps ut testis deponat de crimine,

42 CAP. III. DE TESTIMONIO PRINCIPIS
semiplena probatio est, quæ ad inquisitionem & tortu-
ram idoneum facit indicium *Const. Crim. art. 30.* quia ille
unicus testis ex eptione major est. *L. 1. §. 4. L. 20. ff. de quest.*
L. 3. C. de Crim. lese Majest. & notentur verba citati articuli,
mit einen einzigen gutem taugendlichen Zeugen. Quem ta-
men B. Brunnemannus *In Proc. Inquisit. c. 8. m. 2. num. 43.* li-
cet in maxima dignitate fuerit, sine juramento ad testi-
monium admitti vetuit: quia quo gravius est negotium,
e. g. crimen capitale, eo firmiora & graviora argumenta
atque indicia præcedere debent. Oldeckop *in O. Crim. ult.*
Crusius de Indicis P. 2. c. 5. n. 84. quibus utique majus robur
juramentum addit.

§. X.

Ceterum judici, qui Rescriptum habet Principis de
reo sine legitimis iudiciis torquendo, ex laudato illius te-
stimonio, nullum prædium excusandæ crudelitatis & in-
juriam suam paratur, quod jussus superioris factum inferioris
excuset. Mascardus *de Probat. concl. 1135.* Sed isthæc ratio
iudicem vix tutum præstare poterit in foro conscientiam
suarum. Jussus enim superioris, etsi in levioribus non tamen
in gravioribus iudicem excusat. Præsertim quod ejus-
modi Rescriptum cum alterius injuria conjunctum, irri-
tum & nullum sit. *L. 3. C. de prec. Imp. off. L. 3. C. unde vi.* ut-
pote quod per execrabiles nuntiatores plerumque extor-
tum est. *L. 4. C. de Delator. Lib. X.* Petrus Antonius de Petra
in Tr. de Jure quæsito per Principem non tollendo. O. 15. num. 92.
Unde magis consultum videtur judici, ad Rescripti hujus
executionem coacto, officio potius renunciare, quam in-
justa exsequi. Rolandus *Vol. 3. Cons. 12. n. 47.*

§. XI.

Qua ratione fides haberi non potest nudo Principis
testimo-

IN CAUSA ALIENA.

43

testimonio, licet domini directi, quando deponit vasal-
 lum perfidum fuisse, vel aliter deliquisse, ut sibi propter
 ea ex capite felonix feudum caducum & apertum esset.
 Ratio in promptu est, quia hoc testimonium ad proprium
 Principis commodum attinet, in quo captando ne Imper-
 ratori aut Papæ credendum esse, volunt. Decius *Conf.* 528.
 n. 3. Socinus 2. *Conf.* 127. Borcholt *de feudis cap.* 4. n. 22. eo
 usque progressi, ut quamvis hoc juramento adfirmaverit,
 solo ejus testimonio standum non esse. A quibus plane
 dissentit Grammaticus *Dec.* 63. n. 68. quod Princeps supre-
 mus si adserat, aliquem fuisse sibi ingratum, non opus
 sit alia probatione, sed adsertioni ejus plene credendum
 esse. Quanta etiam fiducia hæc dicantur, atramen priori
 sententiæ subscribo, ea etiam ratione premente, quia
 Principis ut unius testis dictum propter summum Vasalli
 præjudicium vacillare potest. Marius Giurba *Conf.* 90. n. 20.
 Neque enim condemnat, nec justificat unius attestatio,
 quod aliquoties a me repetitum est. Quare brevitatis
 gratæ memor, huic etiam opellæ finem impono: cum
 mihi religioni ducam, ea, quæ doctiora ab aliis proferrî
 possunt, hic cumulare, facemque velle meridiei cla-
 rissimam accendere.

COROLLARIA.

I.

Mulier in criminalibus negotiis de Ju-
 re Canonico testis esse non potest:
 Ergo nec Augustæ.

2. Cle-

2. Clerici testes de jure Canonico jurare tenentur, non obstante fide clericali.

3. Si Superintendens debet jurato deponere, tunc coram Consistorio hoc expediendum est, cui iudex secularis debet articulos & interrogatoria transmittere.

4. Etsi testis post depositionem testimonii evomit injurias in inquisitum: ejus tamen fides non infirmatur.

5. Inimici facile mentiuntur L. I. §. 24. ff. de Quast. Ergo ne testes quidem esse possunt, etiamsi utriusque partes inimici sint, quod contra Carpzovium *P.J.C. 16. d. 56. n. 6. tuebor.*

SOLI DEO GLORIA.

ULB Halle

3

001 871 366

56

Inches

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

B. C. D.
DISSERTATIO JURIDICA

22 10.
16

DE
**TESTIMONIO
PRINCIPIS,**

1704 15

QUAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
**DN. FRIDERICO WIL-
HELMO,**

REGNI BORUSSIÆ, ELECTORATUS BRANDEN-
BURGICI ET PROVINCIARUM HEREDE,
&c. &c.

IN REGIA ACADEMIA FRIDERICIANA,

Admunte illustri fCtorum Ordine

PRÆSIDE

JOH. FRIDEMANN *Schneider*

Phil. & J.U.D. Professore Juris Extraord.

& Facult. Philosoph. Adjuncto.

Ad diem XVII. Martii. MDCCIV. horis pomerid.

Publico Eruditorum Examine proponit

AUGUSTUS FRIDERICUS BODE,

LL. Cultor.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

Typis CHRISTOPH. ANDRÆ ZEITLERI, Acad. Typogr.